

О. О. Решетняк,

Донбаський державний педагогічний університет, м. Слов'янськ

ПАРАДИГМА СИМВОЛЬНИХ ЗНАЧЕНЬ БІБЛІОНІМА ЄРУСАЛИМ

У статті заналізовано символічне значення біблїонїма Єрусалим, окреслено межї сакральних понять Єрусалим та Новий Єрусалим; виокремлено основні символічні значення лексичної символїми Єрусалим; репрезентовано основну символічну семантичну парадигму фразеологізованої символїми Новий Єрусалим, доведено факт «згущення» певного біблїйного сюжету до кількох чи навіть однієї лексеми.

Ключові слова: *Біблія, біблїонїм, лексична та фразеологізована символїми, символічна парадигма, сакрум.*

THE PARADIGM OF SYMBOLIC MEANINGS OF BIBLIONYM JERUSALEM

The symbolic meaning of biblionym Jerusalem is analyzed in the article, the boundaries of sacred concepts Jerusalem and New Jerusalem are also outlined; the main symbolic meanings of lexical symboleme Jerusalem are singled out; the main symbolic semantic paradigm of phraseologized symboleme New Jerusalem is represented. The author also proved the fact of «thickening» of certain biblical plot to a few or even a single lexeme.

The internal form of lexical symboleme Jerusalem is an earthly God's kingdom as a perfect harmony; the place of Son of God's appearance, the idea is a Blessing and spiritual essence of God's salvation, the ideal is an earthly reproduction of God's kingdom with its spiritual laws of God. The three-component structure of symboleme New Jerusalem is represented with the internal form (the symbolic city with holiness, spiritual purity, truth, and peace); the idea (the spiritual security and comfort that God has prepared for the righteous); and the ideal (the city that illuminates God's glory and Light – Jesus). The associative imagery of phraseologized compound New Jerusalem (Kingdom of Heaven) makes it possible to separate the paradigm of biblical symbols: the symbol of perfect peace and harmony; symbol of lord's table; symbol of the Kingdom of Heaven; the perfect symbol of lord's table that will rule the future society under the laws of the Most High; the symbolic seat of the sinless after their death.

Keywords: *Bible, biblionym, lexical and phraseologized symbolemes, symbolic paradigm, sacrum.*

ПАРАДИГМА СИМВОЛИЧЕСКИХ ЗНАЧЕНИЙ БИБЛИОНИМА ИЕРУСАЛИМ

В статье проанализировано символическое значение библионима Иерусалим, очерчены границы сакральных понятий Иерусалим и Новый Иерусалим, выделены основные символические значения лексической символїми Иерусалим, представлена основная семантическая парадигма символов фразеологизированной символїми Новый Иерусалим, доказан факт «сгущения» определенного библейского сюжета до нескольких или даже одной лексемы.

Ключевые слова: *Библія, библионим, лексическая и фразеологизированная символїми, символічная парадигма, сакрум.*

Численні фольклористичні, культурологічні дослідження, етнографічні матеріали, літературознавчі студії, філософські пошуки щодо сутності символу є підґрунтям студювання поняття «символ» засобами лінгвістики. У працях Н. Арутюнової, Ю. Гвоздарєва, С. Головащенко, С. Єрмоленко, В. Калашника, В. Кононенка, Л. Пуустовіт, Л. Савченко, Л. Ставицької, В. Телії, В. Ужченка та ін. репрезентовано різноаспектні наукові розвідки щодо поняття механізмів утворення на рівні семантики його аналізу як семіотичного концепту (за Н. Арутюною) і транслятора культури.

Символіка – це один із найважливіших засобів осмислення дійсності, а біблійна є закодованим позначенням надприродного, усвідомлення й переживання людиною вищих соціокультурних цінностей. Образність і загальнолюдська адресність надають таким символам психологічної привабливості й неповновальної значущості. Комплексне вивчення символічної системи Писання вважаємо перспективним. Необхідність і практична потреба лінгвокультурологічного аналізу образно-сислової структури Книги Книг як основного джерела алегоризації, архетипного мислення, символїзму забезпечують актуальність наукової розвідки.

Метою статті є аналіз парадигми символічних значень біблїонїма Єрусалим. Для цього вважаємо за потрібне: 1) окреслити межї сакральних понять Єрусалим та Новий Єрусалим; 2) виокремити основні символічні значення лексичної символїми Єрусалим; 3) репрезентувати основну символічну семантичну парадигму фразеологізованої символїми Новий Єрусалим.

Апокаліптичні образи увиразнюють релігійні поняття небесного Божого Царства як ідеального світу людських прагнень і мрій. Їх маніфестує символічна образність певних реалій, а саме: сад, місто, річка тощо, – змодельована за принципом ідентичності; вони є певними асоціаціями й мають переважно «інший словниковий код і своєрідно «вписуються» у світ денотатів» [4, с. 40].

На думку З. Лановик, «Еден, Обітована земля, Єрусалим, гора Сїон у символічно-алегоричному сенсі є взаємозамінні синоніми» [3, с. 360], тобто синонімами символами *Боже Царство* як гармонійного центру світу. Символом ідеального, священного місця в Писанні є Еден (євр. еден приємність, насолода) – чудесна країна, сад (лат. рай). Рай – вселенська гармонія – є бінарною «низу», маркером якого є шеол (пекло) – невпорядкованість, хаос, дисгармонія. У християнській символїці духовний «верх» апріорі є позитивним, а конотативне маркування грїховного «низу» – негативним.

Саме географічна невизначеність Едену спричинила символічне потрактування місця його розташування. Річка, що витікає з Едену, «*щоб поїти рай. І звідти розділяється і стає чотирма початками. Імення одному Піїон, – оточує він усю землю Хавїла... Ім'я ж другої річки, Гїхон, – вона оточує весь край Етіонїї. А ім'я річки третьої – Тїгр, – вона протікає на сході Ашїуру. А річка четверта – вона Ефрат»* (1 М. 2: 10-14). Ці чотири річки символїзують сторони світу: східний локус пов'язують зі сходом сонця як з початком, народженням, хоч і перше грїхопадіння відбулося саме в саду Еденському, і вигнання – із саду Еденського. Порушення закону Бога, який Він дав Адаму, спричинило Боже покарання: перші поселенці Едену («приємний, ніжний, делікатний») стали й першими вигнанцями, за якими було зачинено «райську браму» (1 М. 3: 24).

У сучасній комунікативній практиці символїма *Еден (Едем), сади Едену (Едему)* є синонімами до номінацій *рай, райське життя*. У біблїйному дискурсі лексема *рай*, синтезована з образом «неба» (2 Кор. 12: 2-4), символїзує місце перебування праведних в очікуванні есхатологічних подій: «*І промовив до нього Ісус: «Поправді кажу тобі: ти будеш зо Мною сьогодні в раю!»* (Лк. 23: 43). Ісус Христос привідчинив двері до раю, примирив людей з Богом. Уявлення, сформовані в біблїйних текстах, вияскравили один зі складників християнського образу раю як місця вічного блаженства, обіцяного праведникам. Як зазначає З. Лановик, «вихід з єгипетського рабства втілює ідею навернення людей до Бога, скитання ізраїльтян пустелею уособлює життєвий шлях людства у пошуках Царства Божого, прообразом якого є Земля

Обітована» [3, с. 360]. Землю, яку обіцяв Бог іудеям, у Писанні номіновано «Обітована» (церковнослов'янською), тобто «обіцяна». За біблійною історією, це земля спасіння, Ханаан, «наново набутий рай, земля широка та простора, вельми добра, різко відмінна від безводної і безлюдної пустелі» [7, с. 315]. Обітована земля – духовна спадщина Богообраного народу (Пс. 105: 11), «Край добрий й широкий, Край, що тече молоком та медом...» (2 М. 3: 8), куди Мойсей вивів євреїв з Єгипту, де Господь виокремив їх серед інших народів (3 М. 20: 26).

У трактаті «Про Град Божий» Августин образ *Єрусалима* репрезентував у чотирьохаспектному значенні: «буквальне значення – це реальне історичне місто Єрусалим; алегоричне значення – це вселенська церква, яка є Містом Божим, де діють духовні закони Божого Царства; моральне значення – душа християнина є частиною цієї духовної реальності та повинна підпорядковуватися Божим законам; анагогічне (есхатологічне) значення – оприявлений у Біблії Єрусалим є картиною Небесного Єрусалима, метафізичного Божого Міста, місця перебування Божої присутності та душ праведників після смерті» [Цит. за 3, с. 82]. На цій землі Бог планував такий суспільний устрій, який передбачав дотримання Його норм та збереження їх, тому *Єрусалим* є уособленням духовного буття єврейського народу. Як свідчить біблійна оповідь, за часів Авраама це місто мало назву Салімом («світ») [5, с. 375]. Дослідники вважають його колишнім ханаанським містом – Ірушалімом (заснованим богом Шалемом) [6, с. 413], який спочатку мав назву Євус [1, с. 331]; (Єр. 18: 28). У текстах Біблії його передусім номіновано як місто Давида. Духовною сутністю Заповіту Бога є власне гора Сіон, на яку цар Давид переніс Божий ковчег, а його син Соломон побудував на ній храм для поклоніння, де цілодобово прославляли Вседержителя. *Сіон* є символом присутності Всевишнього, Його благословення, оприявлення Господньої благодаті, а також духовної сутності Божого спасіння. У Єрусалимському храмі постійно знаходився ковчег заповіту, що зумовило виникнення нових номінацій – *місто Господа, престол Господа, святиня* (Йоїл 4: 17).

Отже, *Єрусалим* – місто Боже, де було споруджено Храм із джерелом, що зцілювало землю й людей (Єз. 47: 1) – є духовним символом Царства Божого, у якому мав народитися Спаситель, *Храм* – місце Божої присутності, *Сіон* – символ благословіння й духовної сутності Божого спасіння, *храмове джерело* – потік Божого Слова, яке зцілює Богообраний народ. Саме до Єрусалима Месія входив як цар (Мт. 21: 5), там Він приніс у жертву Своє життя (Лк. 23: 44-49), Святий Дух зійшов на учнів Христа (Дії 2: 1-5), власне з цього міста почалося поширення Благої Вісті (Дії 1: 8). Земний Єрусалим є уособленням Церкви, через обряд хрещення християни наближаються до *Нового (Небесного) Єрусалима* (Євр. 12: 22). Внутрішня форма лексичної символіки *Єрусалим* – це Земне Боже Царство як досконала гармонія; місце оприявлення Сина Божого, ідея – Благословіння та духовна сутність Божого спасіння, ідеал – Земне відтворення Божого Царства, де чинними є духовні закони Всевишнього. Принцип семантичної прогресії аналізованої символіки унаочнює така розгалужена синоніміка: це символ вселенської церкви, яка є Містом Божим, де діють духовні закони Єгови; символ земного спасіння; символ духовної спадщини Богообраного народу; символ «краю, що тече молоком та медом»; символічний маркер Центру Світобудови.

Воскресіння Ісуса Христа вияскравлене образністю наріжного каменя на небесній Сіонській горі, де Господь створив місто Бога Живого – *Небесний Єрусалим*. Отже, Сіонська гора є маркером високого статусу Ісуса та його спадкоємців, які утворюють *Новий Єрусалим*, тобто *Царство Небесне* (Євр. 12: 22, 28). Земний Єрусалим – вірцева копія небесного проекту, непідвладного часові, який міг бути осквернений людиною, – є прототипом *Нового Єрусалима*. Той не є брудним, аморальним, як *вавилонська розпусниця*. «Він чистий, духовний, святий, сходить із самого неба» (Об. 17: 15; 21: 9-10). *Новий Єрусалим* символізує жінку, короновану вінцем із 12 зір, число 12 – символ організаційної повноти. *Новий Єрусалим* – не буквальный Ізраїль, заснований 12-ма синами Якова, це духовний, «збудований на основі апостолів і пророків» (Еф. 2: 20). Розміри *Нового Єрусалима* гармонійні, вочевидь, це місто, у якому немає нічого неправильного або хибного (Об. 21: 15-17, 22). Неабиякого значення набуває символіка *вісону* – тонкої коштовної лляної тканини найвищої якості, бо «*вісон – то праведність Святих*» (Об. 19: 8). Апокаліптично образний *вісон* є маркером моральної досконалості та праведності (Об. 19: 14), такої самої символічної образності набувають лляні шати (Об. 4: 4). *Золото* – символ слави, а *білий колір* шат символізує моральну чистоту, праведність, справедливу владу. Це один з найпоширеніших біблійних кольоративів, асоційований з небесною сферою, ангелами, Божественністю, а отже, – і з вічністю. Білому опозиційовано *червоний колір* як символ гріха та крові: «... І побачив я жінку, що сиділа на червоній звірині, переповненій іменами богозневажними...» (Об. 17: 3). На думку Ф. Уїлрайта, світло конотує владу, влада – це Бог, місце перебування Бога – небо [8, с. 88]. *Новий Єрусалим*, оточений величезним муром, символізує духовну безпеку, а на тих, кому дозволено ввійти до нього, чекає життя в раю.

Отже, *Новий Єрусалим (Небесний Єрусалим, Царство Боже, Царство Небесне)* – це та оселя, яку Бог приготував праведникам (Об. 21: 1-4). Знищення *вавилонської блудниці* ототожнено з апокаліптичною образністю Божого Суду й покаранням світового зла та гріха, а наречена Ісуса – *Новий Єрусалим* – маніфестує ідею утвердження принципу Божого Царства на землі для праведних. Вочевидь, *Новий Єрусалим* у біблійному дискурсі – це відновлений Еден, утрачений нашими прабатьками. Фразеологізована символіка *Новий Єрусалим (Царство Боже)* під час вербалізації мовної картини світу репрезентує таку семантику – посмертне життя безгрішних, а її трикомпонентну структуру можна представити так: внутрішня форма – символічне місто, що оприявлює святість, духовну чистоту, істину, умиротворення; ідея – духовний захист та комфорт, який Бог приготував праведникам; ідеал – місто, що освітлює Божа слава та Світильник – Ісус.

Асоціативна образність фразеологізованої сполуки *Новий Єрусалим (Царство Небесне)* вможливило виокремлення такої парадигми біблійних символів: символ досконалого миру та повної гармонії; символ Божого престолу; символ Царства Небесного; символ досконалого Божого уряду, що правитиме прийдешнім суспільством за законами Всевишнього; символічне місце перебування безгрішних після смерті.

Отже, онімний компонент моделює власні назви (співвідносні з біблійними), які є трансляторами духовних реалій. Символеми з біблійними топонімами формують чітко окреслену систему одиниць, маркованих змістом Біблії, що переважно не зазнають модифікацій. Топонімний компонент в окреслених сталих сполуках має формальний вияв, засвідчений текстами Писання. Завдяки імплікації в українській комунікативній практиці функціонують символами *Еден (Едем), обітована (обіцяна) земля (Ханаан), Єрусалим, Новий (Небесний) Єрусалим*. Констатуємо «згущення» певного біблійного сюжету до кількох чи навіть однієї лексеми. Саме імплікація зумовлює конденсацію змісту проаналізованих одиниць як результату семантичної трансформації топонімних компонентів, що є маніфестантами прецедентності. У подальшому вважаємо перспективним дослідження біблійної символіки в лінгвокультурологічному аспекті.

Література:

1. Библиейская энциклопедия. – Репринтное издание. – М. : Терра, 1990. – 902 с.
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / переклад проф. Івана Огієнка. – К. : Українське Біблійне Товариство, 2002. – 1375 с.

3. Лановик З. Б. Біблійна герменевтика : становлення, методологія (символіко-алегоричний аспект літературознавчого дискурсу) : дис. ... доктора філол. наук : 10.01.06 / Зоряна Богданівна Лановик. – Тернопіль, 2006. – 409 с.
4. Мойсієнко А. К. Символ як явище апперцепції (на матеріалі поезії Т. Шевченка) / А. К. Мойсієнко // Мовознавство. – 1993. – № 3. – С. 40–45.
5. Ринекер Ф. Библиейская Энциклопедия Брокгауза / Фритц Ринекер, Герхард Майер. – М. : Российское Библиейское Общество, 1999. – 1088 с.
6. Словарь библиейского богословия / под ред. Ксавье Леон-Дюфура. – Bruxelles, 1990. – 1288 с.
- Словарь библиейского богословия [электронный ресурс] / под ред. Якова Кротова // Режим доступа : http://krotov.info/spravki/essays_bible/slovari/1970_dufur_01a.htm
7. Уилрайт Ф. Метафора и реальность / Ф. Уилрайт // Теория метафоры. – М. : Прогресс, 1990. – С. 82–110.

УДК 81 '22:81 '42

Ю. Г. Рожков,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ПРОЦЕСИ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ТЕРМІНОЛОГІЇ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

У статті розглядається питання мовного запозичення в термінології ветеринарної медицини. Уточнено та доповнено поняття мовного запозичення. Виявлено, що грецька і латинська мови традиційно визнаються основними джерелами поповнення лексики.

Ключові слова: запозичення, ветеринарна термінологія, синтаксичні конструкції, мова-реципієнт, мова-джерело

ПРОЦЕСИ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ТЕРМІНОЛОГІЇ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

The article deals with the question of language borrowing in the terminology of veterinary medicine. The concept of language borrowing was reconfirmed and updated. It was mentioned that the Greek and Latin languages are traditionally recognized as basic sources of lexicon replenishment.

Key words: borrowings, veterinary terminology, syntactic construction, target language, source language.

ПРОЦЕСИ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ТЕРМІНОЛОГІЇ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

В статье рассматривается вопрос языкового заимствования в терминологии ветеринарной медицины. Уточняется и дополняется понятие языкового заимствования. Указывается, что греческий и латинский языки традиционно считаются основными источниками пополнения терминологической лексики.

Ключевые слова: заимствования, ветеринарная терминология, синтаксические конструкции, язык-реципиент, язык-источник.

Постановка проблеми. Ветеринарна термінологія – це сукупність найменувань, що позначають поняття ветеринарної медицини як науки, і спеціальних номенклатурних найменувань ветеринарної медицини як сфери професійної діяльності. \Сучасна ветеринарна термінологія – одна із найбільших і найскладніших в понятійному і змістовному відношенні систем термінів. Лексикон ветеринарної медицини становить кілька сотень тисяч слів і словосполучень. Величезний обсяг сучасної ветеринарної термінології пояснюється винятковим різноманіттям розкритих нею категорій наукових понять [9, с. 126]. Лінгвістами виконано цілий ряд досліджень ветеринарної термінології, що визначають її основні характеристики. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених ветеринарній термінології у вітчизняній, і в зарубіжній літературі, лінгвістичний аспект вивчення термінологічної лексики все ще потребує глибинних досліджень.

Для того щоб мати об'єктивні дані для представлення сучасної наукової мови ветеринарії, вченими (В. Німчук, І. Чепіга, В. Передрієнко) проводиться комплексне дослідження, поєднане з етимологічним аналізом термінологічної лексики і екскурсом в історію створення та розвитку термінів-найменувань ветеринарії як науки. \Розгляд ветеринарної термінології проводиться у вигляді цілісного об'єкта, що володіє системними властивостями, що робить певний внесок у теорію термінознавства і має істотне значення для розробки теорії системності лексики.

Огляд останніх досліджень і публікацій. В останні десятиліття у зв'язку з активною розробкою різних аспектів взаємодії мов актуалізувалася проблема мовного запозичення. Питанню запозичень присвячено багато робіт як зарубіжних, так і вітчизняних авторів (Л. П. Крисін, Е. А. Райст, Е. Хауген, Л. Блумфільд, С. В. Шустрова, Л. В. Дубровіна, Л. А. Булаховський, В. В. Виноградов, В. П. Даниленко, Т. Л. Канделакі, В. Г. Костомаров та інші).

У зв'язку з цим на тлі зростаючого числа досліджень з'явилося протиріччя між традиційними схемами пояснення запозичення, в основному сформованими ще в XIX ст., і новими уявленнями про мовні процеси і структури мови, які розповсюдилися у другій половині XX ст. Це зумовило те, що дослідження процесів і результатів лексичних запозичень останнім часом ведеться у двох напрямках. В рамках першого напряму лінгвісти зосередили увагу на внутрішньосистемному аспекті входження іншомовних елементів в мову-реципієнт (Н. Н. Амосова, Л. Блумфільд, Л. П. Крисін, А. П. Майоров). У рамках другого підходу дослідники концентруються на розгляді запозичення в контексті двомовності, міжмовного контакту і міжсистемної взаємодії мов (В. М. Арістова, Виноградов, В. Т. Клоков, Н. Ф. Мехеева, А. М. Молодкін, Н. М. Фірсова, У. Вайнрайх, Е. Хауген).

Виклад основного матеріалу. Запозичення – це універсальне мовне явище, що полягає в акцепції однією мовою лінгвістичного матеріалу з іншої мови внаслідок екстралінгвістичних контактів між ними, що розрізняються за рівнем і формами. Слід підкреслити, що вивчення цього процесу як результату контактів між народами і їх мовами має важливе значення для вирішення ряду лінгвістичних проблем, а також питань, пов'язаних з історією, археологією, психологією та іншими науками [5, с. 100].

Згідно загальноприйнятому визначенню, запозичення – це процес переміщення елементів різного виду з однієї мови в іншу. Зокрема, Ж. Ф. Фелізон дає наступне трактування: «Запозичення – це процес, в ході якого мова отримує лінгвістичні одиниці з іншої мови» [8, с. 280].

У «Словнику лінгвістичних термінів» О. С. Ахманова визначає це поняття наступним чином: «Запозичення – це перехід елементів однієї мови в іншу як результат мовних контактів, взаємодії мов; запозиченням також називаються самі елементи (слова, морфемі, синтаксичні конструкції і т.д.), перенесені з однієї мови в іншу.